

Projekt roczny 2014/2015:

"Cesarze, Biskupi, Książęta - Dolna Saksonia w średniowieczu"

/materiały dydaktyczne/

Paulina Ruducha, Olga Słoma

BREMA

HISTORIA

W starożytności i wczesnym średniowieczu tereny dzisiejszego miasta Bremy były zamieszkane przez pogańskie plemiona Sasów. Właściwa historia miasta sięga roku 782, wtedy została po raz pierwszy wymieniona w dokumentach nazwa miasta oraz pojawia się pierwsza **wzmianka o Karolu Wielkim i Biskupie Willehadzie**, który zostaje wysyłany na terytorium pogańskiego miasta, gdzie buduje w najwyższym punkcie drewniany kościół. Na ziemiach tych zostaje założone biskupstwo pod nazwą Brema, wokół którego powstała osada rzemieślników, drobnych wytwórców i rybaków. W 843 roku na mocy traktatu z Verdun Brema weszła w skład państwa Ludwika Niemieckiego. W okresie tym miasto prowadziło ożywiony handel morski z Norwegią i państwami basenu Morza Bałtyckiego. W roku 888 Bremie przyznano przez króla Franków Wschodnich Arnulfa przywilej pierwszego rynku, dzięki czemu otrzymuje prawo rynku, monety i prawo celne. W 965 roku miasto uzyskało prawo składu, co znacznie przyspieszyło rozwój gospodarczego i kulturalnego miasta. Biskupstwo wraz z osadą w efekcie rozwoju przekształciło się w średniowieczne miasto i port morski. W 1041 roku Arcybiskup Bezelin zaczyna budowę katedry, ale dopiero w pierwszej połowie XIII wieku zostaje ona ukończona. W 1186 r. cesarz Fryderyk I nadał Bremie prawa miejskie, a w 1358 roku Brema **przystąpiła do związku miast handlowych — Hanzy**. Na początku XV wieku miasto osiągnęło **po raz pierwszy potęgę, co jest widoczne poprzez budowę ratusza i ustanowienie statuy Rolanda**, mającej symbolizować dążenie mieszkańców miasta do uznania ich niezależności i samodzielności, m.in. w prowadzeniu własnej polityki wewnętrznej. Szybki rozwój miasta nie odbywa się jednak bez stałych walk,

wynikających z faktu, że ludność miasta bardzo szybko przeszła na luteranizm - tworząc tym samym społeczeństwo homogeniczne pod względem wyznaniowym. Czynnikiem, który osłabiał spory religijne między luterąską większością, a mniejszością katolicką, był charakter miasta. Brema, będąca międzynarodowym portem, starała się utrzymać pokój wewnętrzny, gdyż gwarantowało to dobry rozwój interesów z zagranicą oraz utrzymanie statusu wolnego miasta. Wyznaniowa homogeniczność społeczeństwa Bremy została ostatecznie potwierdzona w pokoju augsburskim, który w myśl zasady „czyje państwo, tego religia” sankcjonował luterński charakter miasta. **Na początku XVII wieku** miało miejsce odrodzenie gospodarcze, nastąpiło także prawne uregulowanie statusu miasta, co znalazło swój wyraz w wydanym w 1646 roku Dyplomie Lincejskim, na mocy którego Brema formalnie uzyskała status wolnego miasta cesarskiego. Ze względu na obciążenie Wezeru od 1623 roku, stare miejskie fortyfikacje zostały przekształcone w mury obronne i baszty. Aby chronić przed wodą, brzegi Portu Miejskiego wyposażone zostały w bastiony. Systemy te uratowały miasto przed atakami nieprzyjaciela w czasie wojny trzydziestoletniej (1618/48), dzięki czemu Brema zachowała niezależność. W wieku XVIII miasto przeżyło okres szczególnego rozkwitu, rozwinęło handel z Azją Wschodnią i Ameryką Północną. W 1795 roku Brema wyróżniała się spośród miast hanzeatyckich w handlu ze Stanami Zjednoczonymi, stając się obok Lubeki i Hamburga najważniejszym portem Rzeszy Niemieckiej. Na początku XIX wieku mury obronne i baszty zostały usuwane a na ich miejscu wprowadzono elementy zieleni. Dalszy rozwój miasta został przerwany w wyniku wojen epoki napoleońskiej. Mimo rozpadu w 1804 roku Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego Brema, zachowała względną suwerenność od Francji. Na jej terenach nie przeprowadzono, jak w innych państwach niemieckich, reform administracyjnych wzorowanych na dokonaniach Napoleona. Dopiero nałożenie blokady kontynentalnej w 1810 roku skłoniło Napoleona do wcielenia północnych Niemiec z Bremą do Cesarstwa Francuskiego. Po klęsce Napoleona zwycięskie mocarstwa potwierdziły na Kongresie Wiedeńskim dotychczasowy status Bremy jako wolnego i suwerennego miasta w granicach Związku Niemieckiego. Okres istnienia Związku Niemieckiego okazał się szczególnie korzystny dla rozwoju państwowości Bremy. Mimo postępujących wewnątrz Związku Niemieckiego procesów zjednoczeniowych, burmistrz miasta 'Johann S I'dc (1821-1857) zagwarantował niezależność Wolnemu Miastu, **a także doprowadził do pierwszego powiększenia obszaru miasta i uzyskania wolnego dostępu do morza.** W 1827 roku Brema uzyskała na mocy umowy z Królestwem Hanoweru niewielki pas wybrzeża z basenem portowym u ujścia Wezery, co stanowiło załóżek dzisiejszego miasta Bremerhaven. W 1834 roku Brema weszła w skład Niemieckiego Związku Celnego. Wydarzenia Wiosny Ludów zaowocowały w **1849 r. uchwaleniem pierwszej demokratycznej konstytucji Bremy, która później została zastąpiona konstytucją reakcyjną.** W 1867 r., po wojnie austriacko-pruskiej, Brema przystąpiła do Związku Północno-Niemieckiego, powstałego z inicjatywy i pod przewodnictwem Prus na gruzach dawnego Związku Niemieckiego. Wraz z proklamowaniem Cesarstwa Niemieckiego w 1871 roku Brema stała się państwem związkowym, z konstytucyjnie potwierdzoną nazwą Wolne Miasto Hanzeatyckie Brema. XIX wiek był okresem równie dynamicznej rozbudowy portu w Bremerhaven który pod koniec XIX wieku stał się największym portem przeładunkowym kawy, ziarna kakaowego, tabaki, bawełny i wełny oraz jednym z największych ośrodków przemysłu okrętowego i metalowego

w Niemczech. **Podczas dyktatury nazistowskiej kraj, w przeciwieństwie do Lubeki czy Hamburga, zachował się pod nazwą „Wolne Miasto Hanzeatyckie”.** W 1939 roku na terenach dzisiejszej Bremy zaszły kolejne zmiany terytorialno-administracyjne. Miasto Bremerhaven przekształcono w gminę przyłączoną do pruskiego powiatu Wesermide, choć sam teren portu nadal pozostał własnością bremeńską. Ponadto nastąpiła unifikacja miasta z jego dotychczasowymi wiejskimi gminami, czego efektem było utworzenie jednej wielkiej jednostki administracyjnej. Pod koniec II wojny światowej Brema i Bremerhaven, ze względu na swoje znaczenie strategiczne, stanowiły częsty cel alianckich nalotów bombowych, co spowodowało znaczne zniszczenie obu miast i ich infrastruktury portowej. W 1945 roku zostały one zajęte przez Brytyjczyków. Już w pierwszych miesiącach okupacji alianci przystąpili do odbudowy instytucji państwowych kraju Bremy. Po zakończeniu okupacji odbudowa rozpoczęła się natychmiast. W ciągu 25 lat Brema weszła na nowe wyżyny. W porównaniu z okresem przedwojennym produkcja i handel przeładunkowy wzrosły dwukrotnie. Powstały nowe mosty i stacje dokujące, nowe dzielnice mieszkaniowe, szpitale, domy towarowe i nowe gałęzie przemysłu. Pod naciskiem ludności Bremy podjęto decyzję o odtworzeniu państwowości Wolnego Miasta Hanzeatyckiego Bremy i przeprowadzeniu pierwszych wolnych wyborów do parlamentu krajowego. **W 1955 populacja ludności Bremy osiągnęła 500.000 mieszkańców. W 1971 roku** Brema rozpoczyna działalność nauczania na nowym uniwersytecie. Dzięki dokonaniom ludności oraz wkładu sił w jej rozwój jest dzisiaj jednym z największych portów morskich i ośrodek handlowy.

URBANISTYKA:

Jak już było wyżej wspomniane, w 782 roku pojawiły się pierwsze wzmianki w źródłach pisanych na temat miasta Brema, kiedy to Karol Wielki założył na wzniesieniu nad Wezerą miasto i wkrótce później w 789 roku biskupstwo wokół którego powstała osada rzemieślników, drobnych kupców i rybaków, w 1032 roku po raz pierwszy otoczona kamiennym murem. Miasto rozwijało się i pod koniec XII wieku podjęto się budowy nowych murów. W 1307 roku do miasta przyłączono tereny dzielnicy Stephani, osady która rozwijała się na obrzeżach wokół kościoła św. Stefana. Taki kształt miasto zachowało aż do 17 wieku kiedy to zostało powiększone o tereny Nowego Miasta.

Stare Miasto to owalny obszar, otoczony rzeką Wezerą na południowym zachodzie, a z pozostałych stron fosą i wałami dawnych murów obronnych. Od Średniowiecza Główny trakt wyznacza, do dziś widoczna w układzie ulic ObernStrasse, która wiodła z zachodniej części miasta, przez rynek, do bramy na południowym wschodzie.

W panoramie Bremy dominują dwie masywne wieże katedry oraz strzeliste wieże pozostałych kościołów. Głównym punktem miasta jest Rynek- rozległy plac o nieregularnym kształcie.

Centralne miejsce na placu zajmuje Ratusz. Budynek wzniesiony został w latach 1405 - 1410 w stylu gotyckim, ale bogata fasada pochodzi z przebudowy w stylu renesansowym dwa wieki później w latach 1609-12. Przy zachodniej ścianie ratusza stoi 5,5 metrowa figura Rolanda- symbol praw miejskich Bremy, wzniesiony w 1404 a w 2004 roku wraz z ratuszem wpisany na listę dziedzictwa kulturowego UNESCO.

Naprzeciwko ratusza stoi Schütting - dom cechowy kupców, wzniesiony w latach 1537-39. Pięknie zdobiony zarówno z zewnątrz, jak i wewnątrz w stylu manierystycznym, zaprojektowany przez antwerpskiego architekta Johanesa der Buschenera.

Przy rynku znajduje się również Haus der Burgerstadt z XX wieku, siedziba parlamentu.

GEOGRAFIA SAKRALNA:

Najstarszym kościołem wzniesionym w mieście Brema, jest katedra św. Piotra, z końca VIII wieku, w XI wieku powstał dwa kolejne kościoły parafialne NMP z początku XI wieku i kościół św. Stefana z połowy XI wieku. W wyniku przebudowy murów miejskich, na początku XIII wieku parafia św. Stefana znalazła się poza ich obrębem. W związku z tym jedynym kościołem parafialnym wewnątrz miasta stał się kościół Najświętszej Marii Panny, nie był jednak on w stanie pomieścić wiernych podczas nabożeństw ani też zapewnić należytej opieki duszpasterskiej. W 1229 roku wyznaczono nowe granice parafii. Obok parafii kościoła Mariackiego powstały dwie nowe parafie: św. Ansgara i św. Marcina. W średniowiecznej Bremie obok kościołów parafialnych znajdował się również dwa kościoły klasztorne: św. Katarzyny należący do dominikanów (z XII wieku) oraz kościół św. Jana zakonu franciszkanów (z wieku XIV). W pobliżu bramy miejskiej znajdował się klasztor paulinów wraz z kościołem św. Pawła.

Katedra św. Piotra

Na południowy-wschód od rynku w najwyższym punkcie wzniesienia nad Wezerą wznosi się. Katedra świętego Piotra. Do czasów reformacji była siedzibą arcybiskupa archidiecezji bremeńskiej. Pierwszy kościół stanął w tym miejscu, zaraz po założeniu biskupstwa w 789 roku, była to budowla drewniana która spłonęła 3 lata później, w 805 roku podjęto decyzje o budowie murowanego kościoła. W 1035 roku arcybiskup Bezelin rozpoczął jego rozbudowę, którą w 1041 roku przerwał kolejny pożar. Biskup zarządził Natychmiastową odbudowę, od 1043 roku kontynuował ją jego następca biskup Adalbert. W latach 1041-1066 wzniesiono katedrę z piaskowca w stylu romańskim. Nad zachodnią fasadą kościoła wznosiły się dwie wieże, we wnętrzu były dwie krypty wykute przez włoskich kamieniarzy, zachowane do chwili obecnej. Od XIII do XIV wieku kolejni biskupi przebudowywali katedrę w stylu gotyckim, poszerzono ją o boczne kaplice, strop został zastąpiony sklepieniem sześciokolumnowym, podwyższona zachodnie wieżę a między nimi pojawiła się rozeta. Do początku XVI wieku kontynuowano przebudowy katedry na późnogotycki kościół halowy ze sklepieniem sieciowym. Obecna katedra stanowi trzynawowe założenie na planie krzyża łacińskiego, z kwadratowym prezbiterium, krótkim transeptem i masywną, niewysoką wieżą na skrzyżowaniu naw. Dwie bliźniacze wieże fasady zachodniej swój obecny kształt zawdzięczają romanizacji z końca XIX w. Ich wysokość wynosi 98 m. Wewnątrz świątyni wyróżniają się gotyckie stalle oraz wspaniała chrzcielnica z brązu (ok. 1220).

Kościół Najświętszej Marii Panny

Tuż obok ratusza na północ od rynku stoi najstarszy kościół parafialny Bremy, w średniowieczu był to kościół rady miejskiej. Datowany jest na początek XI wieku, do 1220 roku znany jako kościół im. świętego Wita. W XIII wieku przebudowany w stylu gotyckim. Wewnątrz znajdują się krypta z malowidłami naściennymi pochodzącymi z XIV wieku. Od zewnątrz charakteryzują go dwie nierówne wieże: romańska i gotycka. Wieża północna jest wyższa i jej iglica sięga 86m, w średniowieczu jej wysokość miała podkreślać pozycję mieszczaństwa.

Kościół św. Stefana

We wschodniej części miasta znajduje się drugi najstarszy kościół parafialny, kościół św. Stefana, zbudowany ok. 1050 roku na obrzeżach miasta. W XII wieku po wybudowaniu murów miejskich parafia pozostała poza ich obrębem i na jakiś czas straciła na znaczeniu. Dopiero w 1307 tereny parafii św. Stefana zostały ponownie włączone do miasta. Pierwotnie romańska bazylika na planie krzyża, w 14 wieku przebudowywana została na dwuwieżowy kościół halowy z transeptem i prostym prezbiterium. Z dwóch wież tylko południowa została ukończona.

Kościół św. Marcina

Po raz pierwszy parafia św. Marcina jest wzmiankowana jako samodzielna jednostka administracyjna właśnie w dokumentach z 1229. Jest to najmniejszy kościół Bremy położony przy końcu Botcherstrasse, nad brzegiem Wezery, w Średniowieczu służący marynarzom i podróżującym kupcom.

Najwcześniejszy kościół św. Marcina był ceglana, trójnawową bazyliką. Z dwóch planowanych wież prawdopodobnie ze względu na trudne podłoże i częste zalania posadzki wzniesiono tylko jedną wieżę przed nawą północną. W XIV wieku przebudowano dotychczasową bazylikę na kościół halowy i wzniesiono późnogotyckie prezbiterium. W 1944 podczas bombardowania kościół został bardzo mocno zniszczony. Odbudowano go po wojnie w 1960 roku.

Kościół św. Ansgara

Na zachód od kościoła NMP znajdował się kościół św. Ansgara, zniszczony podczas II WŚ i rozebrany w 1950 roku. Tak jak w przypadku kościoła św. Marcina decyzja o jego budowie zapadła w 1229 roku podczas podziału parafii NMP. Został on konsekrowany w 1243 roku. Przebudowany pod koniec 14 wieku. W 1957 roku konsekrowany został nowy kościół św. Ansgara.

Kościół św. Jana (16)

Na miejscu dzisiejszego kościoła, położonego na Starym Mieście w dzielnicy Schnoor, zakon franciszkanów zbudował w XIV w. bazylikę. Powstały obok klasztor rozwijał się w szybkim tempie i kościół okazał się wkrótce za mały, więc wzniesiono nowy, trzynawowy kościół halowy. Wszystkie trzy nawy kościelne zostały nakryte jednym, wysokim dwuspadowym

dachem. Wysoki szczyt zachodni otrzymał kunsztowną formę architektoniczną. Jest on trzykondygnacyjny, bogato dekorowany od strony ulicy ostrołukowymi blendami. W zwieńczeniu szczytu została umieszczona okrągła blenda wypełniona sześcioramienną gwiazdą. Szczyt flankowany jest dwiema wieżyczkami, zwieńczonymi spiczastymi hełmami. Zgodnie z regułą franciszkanów kościół nigdy nie miał wieży. Na dachu zbudowano jedynie wysoką sygnaturkę.

W 1834 wyburzono znajdujący się przy kościele budynek klasztoru.

Kościół św. Jana jest dziś jedynym zachowanym kościołem klasztornym Bremy. Po wcześniejszym klasztorze dominikanów z XII-wiecznym kościołem św. Katarzyny pozostały dziś tylko ruiny na północny-zachód od katedry. Z kolei istniejący przed bramą miejską klasztor paulinów z kościołem św. Pawła został zniszczony w 1546 w trakcie konfliktu zbrojnego.

Bibliografia:

1. Volker Plagemann, Bremen und Bremenhaven, Berlin, 1979,
2. Herbert Schwarzwald, Bremen Geschichte, Koln, 1986,
3. Jahann Heinrich Doll Verl, Bremen, Bremen, 1993,
4. Kraje Związkowe Republiki Federalnej Niemiec. Cz. 2, pod red. Konstantego Adama Wojtaszczyka i Marty Jarosińskiej,
5. Ernst Ehrhardt, The Bremen Cathedral: a handbook and guide, Bremen, 1978.